

■ УДК 398.54

Н. А. Понікаровська, аспірант, Харківська державна академія культури, м. Харків

ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ УЯВЛЕНЬ ПРО КАТЕГОРІЮ ЗАЛОЖНИХ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ: ВІД ДЖЕРЕЛ ДО СУЧАСНОСТІ

Розглядаються фактори трансформації уявлень про категорію заложних покійників в українській культурі від їх джерел до сучасного стану. Поширення християнства, що визначається як перший фактор трансформації, зумовлює зміну народного світогляду, впливаючи на поховально-поминальну обрядовість, належну заложним. Аналізується перехід до традиції ховати заложних у скудельницях (альтернатива архаїчному способу). Другим фактором визначаються політичні й ідеологічні процеси, що відбувалися в Україні протягом ХХ ст., пов'язані з установленням радянської влади. Під впливом радянської ідеології уявлення про категорію заложних покійників зазнають остаточної десакралізації і переходять у сферу фольклору.

Ключові слова: українська культура, міфологія, християнство, хрещення, радянська ідеологія, заложні, трансформація.

Н. А. Поникаровская, аспирант, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ФАКТОРЫ ТРАНСФОРМАЦИЙ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О КАТЕГОРИИ ЗАЛОЖНЫХ В УКРАИНСКОЙ КУЛЬТУРЕ: ОТ ИСТОКОВ ДО СОВРЕМЕННОСТИ

Рассматриваются факторы трансформации представлений о категории заложных покойников в украинской культуре от истоков до современности. Распространение христианства, определяемое как первый фактор трансформации, обуславливает изменения в народном мировоззрении и влияет на погребально-поминальную обрядовость, надлежащую заложным. Анализируется переход от традиции хоронить заложных в скудельницах (альтернатива архаическому способу). Второй фактор — политические и идеологические процессы, происходившие в Украине на протяжении ХХ в., связанные с приходом советской власти. Под влиянием советской идеологии представления о категории заложных покойников окончательно десакрализируются и переходят в сферу фольклора.

Ключевые слова: украинская культура, мифология, христианство, крещение, советская идеология, заложные, трансформация.

N. A. Ponikarovska, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

TRANSFORMING BELIEFS OF THE CATEGORY OF THE UNHOLY AND WEIRD DECEASED IN THE UKRAINIAN CULTURE: AB INITIO TO MODERN TIMES

The article deals with the transforming beliefs of the unholy and weird deceased in the Ukrainian culture ab initio to modern times. Christianization as the first

transforming principle causes the changes in people's worldview and affects the burial and funeral ceremonialism, appropriate to the unholy and weird deceased. The author analyzes the transition to the tradition of burying the unholy and weird deceased in a Potter's Field, or deep holes (skudelnitsa) as an alternative to the archaic method. The second principle is political and ideological processes that took place in Ukraine during the twentieth century, related to the advent of the Soviet rule. Under the influence of the Soviet ideology the beliefs of the category of the unholy and weird deceased undergo the final de-sacralization and become part of the folklore.

Key words: *Ukrainian culture, mythology, Christianity, Christianization, Soviet ideology, the unholy and weird deceased, transformation.*

Постановка проблеми. Дослідження проблематики заложних як окремої категорії покійників починається 1916-го р. у фундаментальній праці видатного етнографа Д. К. Зеленіна «Очерки русской мифологии. Умершие не своей смертью и русалки» [5], в якій науковець формулює й обґрунтовує концепт походження персонажів слов'янської міфології та демонології від померлих «не своєю» смертю і пропонує новий термін для їх позначення — заложні. На сучасному етапі дослідження особливого значення набуває культурологічне її вивчення, зокрема визначення походження уявлень про категорію заложних, їх розвитку, факторів трансформації та нинішнього стану в системі української культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепт Д. К. Зеленіна став основою декількох ґрунтовних досліджень проблематики категорії заложних: В. В. Білого [1], стаття котрого присвячена звичаю особливим чином поминати заложних; Л. М. Виноградової [3] — дослідження походження міфологічних істот у слов'янській культурі; О. О. Седакової [12] — поетика і метафора поховальної і поминальної обрядовості східних і південних слов'ян; С. М. Толстої [14] — мотивам посмертного ходіння у віруваннях і ритуалі. Вивченню уявлень про категорію заложних в українській культурі присвячено розвідки Н. Левкович [8]; на багатому фольклорному матеріалі окремого історико-географічного району України (Бойківщини) дослідниця вивчає походження, основні ознаки, зовнішній вигляд, функції і народні засоби захисту. Попри певний інтерес учених до дослідження проблематики категорії заложних, культурологічне її вивчення виявляє нові аспекти, зокрема фактори їх трансформації, що зумовлює мету цієї розвідки.

Мета статті — проаналізувати розвиток уявлень про категорію заложних покійників від джерел до сучасного стану; розглянути поширення християнства і радянську ідеологію як фактори трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уявлення про категорію заложних виникли в дохристиянський період давньослов'янської історії. У цей час вони органічно існували в шарі танатичних уявлень і, поряд з іншими елементами, являли собою складову системи міфологічного знання. Істоти, що належать до категорії заложних, сприймалися виключно негативно, а сам факт «не своєї» смерті, тобто передчасної, раптової, насиль-

ницької, осмислювався як відхилення, яке можна узагальнити в понятті «культурна девіація».

Ці уявлення базуються на світоглядних засадах, в основі яких — специфічне, зумовлене міфом розуміння логіки буття людини. Перекази давньослов'янських міфів, які зберігає український фольклор, по-перше, описують побудову всесвіту, що подається в образі Світового Дерева, й уособлює ідею взаємозв'язку та єдності всесвіту; по-друге, розкривають уявлення щодо буттєвих перспектив людини, зокрема і посмертних — після смерті людина потрапляє до теплої країни, Вирію, що міститься в кроні Світового Дерева де возз'єднується з власним родом і божественним. Слід зазначити, що така модель не є унікальною, і вона існує в культурах інших народів — скандинавській (Ігдрасиль), індійській (Ашваттха), тюркській (Байтерек) тощо.

Згідно з давньослов'янськими уявленнями, у Вирії потрапляють тільки «чисті» предки, тобто люди, котрі прожили життя, не порушуючи культурного порядку, і померли «своєю» смертю в поважному віці. Заложні — повна їх протилежність. Уважається, що вони «застрагають» у світі живих, після смерті втрачають людську подобу і перетворюються на потворних, демонічних, шкідливих істот — вихори, русалок, упирів, кікімор, різноманітних злих духів тощо. Таке сприйняття померлих цієї категорії зумовлює значні відмінності в належній їм обрядовості. На відміну від предків, для яких комплекс поховально-поминальної обрядовості зі складним, розгорнутим сценарієм, дії щодо заложних обмежувалися утилізацією тіла — його викиданням в пустельні місця, болота, яри; також заборонялося поминання, а якщо воно і здійснювалося, то, по-перше, оказіонально (коли людина раптово або вимушено потрапляла на місце смерті або поховання такого покійника), по-друге, мотивом для нього був страх розлютити заложного нешанобливим ставленням, а не шана, як у випадку з предками.

Хрещення Київської Русі і поступове поширення християнства ознаменували перехід від міфологічної до релігійної картини світу, що значно вплинуло на народний світогляд: Світове Дерево змінила модель з нерухомою Землею в центрі, змінюються уявлення про посмертне буття, дещо згладжуються опозиції своя/не своя смерть, особливо стосовно дітей: «Господь дав, Господь і взяв» [Пов 1:21]. Християнське світосприйняття як духовна домінанта природним чином зумовило певні зміни в поховальній і поминальній обрядовості. Поширений обряд кремації з подальшим насипанням кургану або закопуванням праху в землю поступово замінюється християнським погребінням у землі: «В поті лица ти їстимеш хліб, доки не повернешся в землю, з якої ти взятий, бо ти є прах і до праху повернешся» [Книга Буття 3:19].

Служителі церкви намагалися боротися з поганськими звичаями, зокрема з традицією викидання тіл заложних, що, імовірно, спричинило поховання таких померлих у скудельницях або «убогих домах» без відспівування, дещо подібне до громадської панахиди [7, с. 114; 13, с. 1219; 4, с. 397]. В. Білий вважає, що скудельниці стали чимось на кшталт компромісного

рішення: «Така боротьба між народною традицією та церковною практикою зрештою закінчилася компромісом: виробився звичай ховати таких мерців у «божедомах», «скудельницях», «убогих домах»» [1, с. 83]. Таким чином, поширення християнства стає першим фактором трансформації уявлень про категорію заложних, які в системі культури набувають нового статусу — стають частиною синкретичних народних вірувань, не вирізняються міфологічною безкомпромісністю та безапеляційністю і поступово витісняються християнським віровченням.

Створення скудельниць і боротьба священників з язичництвом не викоринили повністю пласт міфологічних уявлень, які продовжували існувати в культурі східнослов'янських народів: фольклорі, звичаях тощо. Боротьба з викиданням тіл заложних тривала до кінця ХІХ ст. [5, с. 100–107], оскільки люди, у свідомості котрих збереглося уявлення, що причиною посухи або ще якогось природного лиха може стати поховання заложного в землю, просто викопували таких покійників і викидали на пустирі та болота або заливали могили болотною тванню, що по суті було актом символічного перепоховання тіла заложного в болоті.

Другим, не менш суттєвим фактором трансформації уявлень про категорію заложних можна вважати політичні й ідеологічні процеси, що відбувалися в Україні протягом ХХ ст., пов'язані з приходом радянської влади. Атеїзм, хоча і не був офіційно проголошеним як складова радянської ідеології, набув поширення серед радянських партійних лідерів та діячів. В. Ленін у праці «Класи і партії в їх ставленні до релігії та церкви» з цього приводу зазначає: «Ми повинні боротися з релігією [...] Боротьбу з релігією не можна обмежувати абстрактно-ідеологічною проповіддю, не можна зводити до такої проповіді; цю боротьбу слід пов'язати з конкретною практикою класового руху, спрямованого на усунення соціальних коренів релігії» [9, с. 418].

Фактично атеїзм, що повинен бути символом «вільної совісті», став складовою ідеології, а плани по боротьбі з релігією пов'язувалися з досягненням комунізму і перемогою над капіталізмом. «У сучасних капіталістичних країнах це коріння здебільшого соціальне. Соціальна пригніченість трудящих мас, повна безпомічність їх перед сліпими силами капіталізму [...] ось у чому найглибший сучасний корінь релігії. Страх створив богів» [9, с. 419]. У межах боротьби з релігією видучалося церковне майно, а самі приміщення церкви віддавались на потреби робітничого класу, прикладом може слугувати Свято-Дмитріївська церква в Харкові, яку закрили в 1930 р., після чого споруда в різні роки належала «Автодору», товариству ДТСААФ, а після Другої світової війни була перебудована в кінотеатр «Спорт».

Такі кардинальні зміни в суспільному і духовному житті природним чином спричинили певні зміни в поховальному обряді, в якому відспівування і будь-які релігійні елементи, як і народна обрядовість, стали необов'язковими, наприклад: прощання з покійним часто відбувалося в клубі організації, де він працював; обмивання і перевдягання здійснювали працівники моргів, а не члени родини; в траурній процесії зазвичай несли

нагороди, якщо померлий їх мав, демонструючи передусім суспільні досягнення за життя й акцентуючи саме на цьому, а не на його посмертному бутті. Часто проводилися громадянські панахиди, де оркестр виконував траурні марші і з прощальним словом виступали присутні, після чого влаштовували поминальні обіди. Для організації і своєчасного оповіщення громадськості створювалися поховальні комісії, що обов'язково відвідували членів родини померлого.

Окремо слід відзначити «піонерське поховання». У першій радянській газеті для дітей і юнацтва «Ленінські іскри», що розповсюджувалася по всій території Радянського Союзу, публікувалися подібні нотатки: «У нас у сорок п'ятому загоні помер піонер. Швидко зібралися хлопці його ховати. Зробили вінок із живих квітів. Вишикувалися в ряди і з прапорами та барабанами проводили його труну на кладовище. Там маленький піонер сказав промову. І без усякого церковного співу і ладану віддали піонери свій останній борг своєму товаришеві. Спи спокійно, маленький піонер: за справу, до якої ти прагнув, стануть тисячі юних піонерів» [2, с. 2]. Або: «Як незвичайне було життя Колі для селянських хлопців, так і його похорон був незвичайний для села. Ховали без попів і гугнявих молитов. Ховали по-піонерському. Усі навколишні загони прийшли віддати останню шану загиблому товаришеві» [10, с. 1].

Подібні статті друкувала газета «Брянський робітник»: «У родині безпартійного радянського службовця в Дятькові померла трирічна дочка. Ховали її піонери з музикою без попів» [11, с. 3]. Аналогічна нотатка щодо поховання «без попів» у цій газеті стосувалася загиблого комсомольця: «16-го травня в селі Хотилево Бежицького повіту відбулися похорони комсомольця Максима Котова, випадково вбитого конем. Ховали без попа. Для похорону був висланий оркестр. У похоронах брало участь усе населення села і довколишні комсомольські осередки [...] Похорон справив велике враження на селян. «Ех, і молодці комсомольці, і ховають по-своєму», — говорили селяни [6, с. 5].

У народній українській культурі ХХ ст. зберігається відлуння традиції поминання заложних киданням гілок та інших речей на місце їх поховання: «Упродовж року людина, що йде або їде повз нещасного покійника, повинна була щось кинути йому на могилу, — хоч рукав від сорочки відірвати і кинути, якщо не має нічого іншого» [1, с. 85]. Для нашого дослідження особливо цікавими є результати роботи Етнографічної Комісії Української академії наук, що протягом 1925–1926 рр. досліджувала цей звичай, збираючи про нього відомості, які опублікував В. Білий у 1926 р. [1, с. 86 — 90]. Цікавими є мотиви здійснення цього звичаю: страх, що заложний змусить заблукати; уявлення про те, що померлі потребують їжі; утримування заложного в могилі, «доки його запечатає піп»; відволікання від себе; намагання полегшити посмертне буття заложного тощо. Підсумовуючи опубліковані В. Білим фольклорні матеріали, можна зазначити, що у свідомості українців на початку ХХ ст. зберігається розуміння відмінностей між способом поминати заложних і того, як мають поминати «батьків». Їх поминали,

кидаючи гілки й інший мотлох на могилу. Виконання цього звичаю було обов'язковим, оскільки передбачало навіть «рукав від сорочки відірвати», але щось кинути.

Поховальний і поминальний обряди у XXI ст. в Україні здійснюються в різні способи з урахуванням заповіту самого померлого, його родини, віросповідання тощо, але в певних формах він і дотепер зберігає елементи, змістоутворюючим фактором яких є саме уявлення про заложних і з якими, як із системою світоглядних вірувань, більшість сучасників не ознайомлені, а саме:

1. Звичай мити підлогу за покійником пов'язаний з уявленням про те, що вода є непереборною перепоною для душі померлого. Сюжети щодо цих уявлень широко представлені в українському фольклорі, а сам звичай наразі має варіанти — мити підлогу, замітати банним віником; інший варіант — заборона на таке прибирання в разі подорожі (а не поховання).

2. Звичай «запечаткування могили». Після того, як труну опустять у могилу, священник, якщо він присутній на кладовищі, робить на могильному насипі залізною лопатою хрестик, а зверху хрестоподібно кидає землю. Якщо священник присутній тільки вдома, він хрестоподібно висипає освячену землю перед закриттям труни. Цей звичай має немало варіантів виконання, але в будь-якому разі його мета — стримування покійного.

3. Звичай ховати молодих дівчат у весільній сукні (є більше поширений). Оснований на особливому ставленні до призначення людини в цьому світі, що уособлюється в понятті доля. У давнину незаміжніх дівчат ховали не просто у весільній сукні, їм обирали наречених, назначали бояр (дружків), голову прикрашали весільним вінком, обов'язково пекли, а потім роздавали весільний коровай тощо. Дівчина, котра не створила власної родини і не виконала священного обов'язку продовження роду, після смерті могла сама опинитися поза межами роду і за народними уявленнями перетворювалася на русалку, мавку чи іншу «нечисть». «Видаючи» таким чином дівчину заміж, намагалися допомогти їй уникнути такої долі. Нині цей звичай набув нових смислів, наприклад, уважається, що мрія кожної дівчини — вийти заміж, і таким чином виконують її останнє бажання, або якщо дівчина незаміжня, вона стане нареченою Христа і повинна постати перед нареченим у належному вигляді.

Отже, політичні й ідеологічні процеси, що відбувалися в Україні протягом XX ст. пов'язані зі встановленням радянської влади, розглядаємо як другий фактор трансформації. Під впливом радянської ідеології уявлення про категорію заложних покійників зазнають остаточної десакарізації і долучаються до сфери фольклору, а їх відлуння зберігають пісні, казки, народні оповідання. Передчасна, раптова, насильницька смерть не сприймається як прояв культурної девіації; табу на сімейну і подружню тугу, нехтування волею батьків тощо відтепер належать до особистих і морально-етичних сфер. Традиція не ховати заложних покійників на кладовищі зникає.

Висновки. Отже, уявлення про категорію заложних базуються на дохристиянських міфах, розвиваються і набувають продовження в україн-

ській народній культурі. Процес їх розвитку та трансформацій у схематичному послідовному зображенні є таким: первинний їх стан — у дохристиянські часи давньослов'янської історії вони органічно входять до танатичних уявлень і є «живою», функціонуючою складовою міфологічного знання. У християнську добу ці уявлення — складова синкретичних народних вірувань, вони не характеризуються безкомпромісністю та безапеляційністю, поступово витісняються християнським віровченням, у радянські часи і сучасній українській культурі — культурний пережиток.

Перспективами подальших досліджень є визначення їх ролі в культуротворчих процесах у традиційних культурах східнослов'янських народів.

Список використаних джерел

1. Білий В. В. До звичаю кидати гілки на могили «заложних» мерців / В. В. Білий // Етногр. вісн. — Львів: З друкарні української академії наук. — 1926. — Кн. III. — С. 82–94.
2. Буряк Т. Последний долг товарищу / Т. Буряк // Ленинские Искры. — №15. — СПб. — 1924. — С. 2.
3. Виноградова Л. Н. Народные представления о происхождении нечистой силы: демонологизация умерших / Л. Н. Виноградова // Славянский и балканский фольклор. Народная демонология. — М.: ИНДРИК. — 2000. — С. 25–51.
4. Голубинский Е. История русской церкви. Том I, периодъ второй: Киевскій или домонгольскій. Вторая половина тома / Е. Голубинский. — М.: Университетская типография, 1904. — 926 с.
5. Зеленин Д. К. Очерки русской мифологии. Умершие не своей смертью и русалки / Д. К. Зеленин. — М.: ИНДРИК, 1995. — 432 с.
6. Комсомольские похороны // Брянский рабочий. — №121 от 29.05. — 1924. — С. 5.
7. Костомаров Н. Домашняя жизнь и нравы великорусского народа в XVI и XVII столетиях (очерк) / Н. Костомаров. — М., 1992. — 137 с.
8. Левкович Н. М. Народна демонологія Бойківщини: автореф. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.05 — «етнологія» / Н. М. Левкович. — Львів, 2010. — 19 с.
9. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Пятое изд. Т. 17 / В. И. Ленин. — М.: Политиздат. — 1968. — 655 с.
10. По-пионерски жил, по-пионерски похоронен // Ленинские Искры. — №23. — 1925. — С. 1.
11. Похороны пионера // Брянский рабочий. — №5 от 06.01. — 1924. — С. 3.
12. Седакова О. А. Поэтика обряда. Погребальная обрядность восточных и южных славян / О. А. Седакова. — М.: ИНДРИК, 2004. — 339 с.
13. Соловьев С. М. История России съ древнѣйшихъ временъ / С. М. Соловьев. — СПб.: «Общественная польза», 1885. — 1726 с.
14. Толстая С. М. Мотив посмертного хождения в верованиях и ритуале / С. М. Толстая // Славянский и балканский фольклор. Семантика и прагматика текста. — М.: ИНДРИК. — 2006. — С. 236–268.

References

1. Bilyi V. V. Do zvychaiu kydaty hilky na mohyly «zalozhnykh» mertsiv / V. V. Bilyi // *Etnohr. visn.* — Lviv : Z drukarni ukraïnskoi akademii nauk. — 1926. — Kn. III. — S. 82–94.
2. Buryak T. Posledny dolg tovarishchu / T. Buryak // *Leninskiye Iskry.* — №15. — SPb. — 1924. — S. 2.
3. Vinogradova L. N. Narodnyye predstavleniya o proiskhozhdenii nechistoy sily: demonologizatsiya umershikh / L. N. Vinogradova // *Slavyanskiy i balkanskiy folklor. Narodnaya demonologiya.* — M. : INDRIK. — 2000. — S. 25–51.
4. Holubynskiy E. Ystoriia russkoi tserkvy. Tom I, period vtoroi: Kievskii yly domonhol'skii. Vtoraia polovyna toma / E. Holubynskiy. — M : Unyversytetskaia typhografiia, 1904. — 926 s.
5. Zelenin D. K. Ocherki russkoy mifologii. Umershkiye ne svoey smertyu i rusalki / D. K. Zelenin. — M. : INDRIK. 1995. — 432 s.
6. Komsomolskiye pokhorony // *Bryanskiy rabochiy.* — №121 ot 29.05. — 1924. — S. 5.
7. Kostomarov N. Domashnyaya zhizn i nrayy velikorusskogo naroda v XVI i XVII stoletiyakh (ocherk) / N. Kostomarov. — M.. 1992. — 137 s.
8. Levkovych N. M. Narodna demonolohiia Boikivshchyny : avtoref. ... kand. ist. nauk: spets. 07.00.05 — «etnolohiia» / N. M. Levkovych. — Lviv, 2010. — 19 s.
9. Lenin V. I. Polnoye sobraniye sochineniy. Pyatoye izd. T. 17 / V. I. Lenin. — M. : Politizdat. — 1968. — 655 s.
10. Po-pionerski zhil. po-pionerski pokhoronen // *Leninskiye Iskry.* — №23. — 1925. — S. 1.
11. Pokhorony pionera // *Bryanskiy rabochiy.* — №5 ot 06.01. — 1924. — S. 3.
12. Sedakova O. A. Poetika obryada. Pogrebalnaya obryadnost vostochnykh i yuzhnykh slavyan / O. A. Sedakova. — M. : INDRIK. 2004. — 339 s.
13. Solovev S. M. Ystoriia Rossiy s drevneishykh vremen / S. M. Solovev. — SPb. : «Obshchestvennaia polza», 1885. — 1726 s.
14. Tolstaya S. M. Motiv posmertnogo khozhdeniya v verovaniyakh i rituale / S. M. Tolstaya // *Slavyanskiy i balkanskiy folklor. Semantika i pragmatika teksta.* — M. : INDRIK. — 2006. — S. 236–268.

■ UDC398.54

TRANSFORMING BELIEFS OF THE CATEGORY OF THE UNHOLY AND WEIRD DECEASED IN THE UKRAINIAN CULTURE: AB INITIOTO MODERN TIMES

Ponikarovska N. A., postgraduate student, Department of Cultural Studies and Media-Communications, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv natapinta@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-9447-616X>

The aim of the article is to consider the transforming beliefs of the unholy and weird deceased in the Ukrainian culture ab initio to modern times.

Research methodology. The author applied the concept of the historical approach to research into the cultural phenomena, namely, the historical and genetic method.

Results. The beliefs of the category of the unholy and weird deceased have their roots in pre-Christian mythological views, evolve in time and trace in the traditional Ukrainian culture. The process of their development and transformations in the schematic consequent representation looks the following way: initial period – in pre-Christian period of the Ancient Slavs history they naturally joined the concept of death and were a functional part of mythological knowledge; → the Christian period — these beliefs were part of syncretic people's religious practices and were gradually forced out by Christian beliefs; → during the Soviet period and in the contemporary Ukrainian culture they have been traced to the cultural relic. Under the influence of the Soviet ideology the beliefs of the category of the unholy and weird deceased undergo the final de-sacralization and become part of the folklore. The paper describes the impact of Christianization and the Soviet ideology as the main transforming beliefs on people's worldview that have affected the burial and funeral ceremonialism, appropriate to the unholy and weird deceased.

Novelty. An attempt is made to consider the transforming beliefs of the unholy and weird deceased in the Ukrainian culture ab initio to modern times.

The practical significance. A culturological reconstruction of the transforming beliefs of the unholy and weird deceased in the Ukrainian culture ab initio to modern times can contribute to new developments in cultural studies, folklore studies and ethnography.

Key words: *Ukrainian culture, mythology, Christianity, Christianization, soviet ideology, the unholy and weird deceased, transformation.*

Надійшла до редакції 28.01.2016 р.